

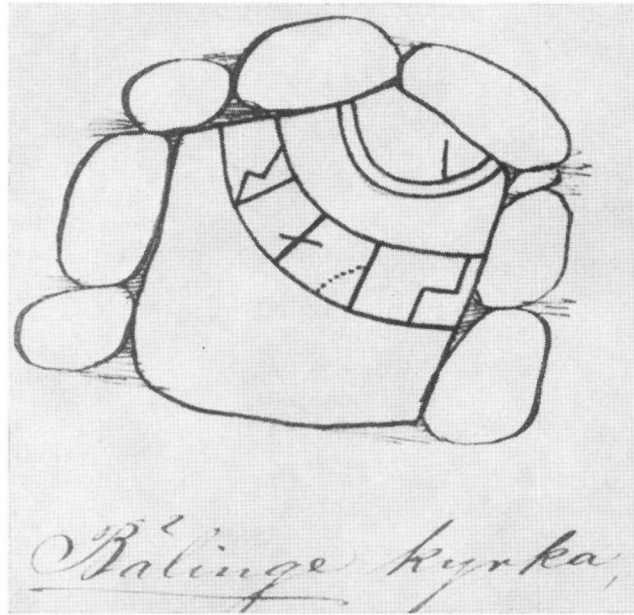

Fig. 324. U 1078. Bälunge kyrka. Efter teckning av C. M. Bolm.

kyrka, (Upland) yttre stora trappan.» I *UFT* (1883) meddelas, tydligen efter Bolm, att »i yttre stora kyrkotrappan finnes inmurad en runstensbit med runorna ... SF(?)AR.» Fragmentet har gått förlorat, troligen när trappan byggdes om.

Inskrift (enligt C. M. Bolm):

...skar...

De fyra, av Bolm, lästa runorna kunna möjligen ha ingått i det vanliga namnet *Asgæirra*. Om ett fragment, som påträffades i Bälunge kyrka hösten 1956 se tillägget s. 467.

1079. Forkarby, Bälunge sn.

Pl. 89.

Litteratur: B 461, L 158. J. Bureus, Fa 6 s. 209 n:r 213 (Rhezelius), Fa 5 n:r 49, Fa 1 s. 13; J. Rhezelius, Fl 1 n:r 95; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 33; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 2, s. 121, 253; *UFT* h. 11 (1883), s. 239; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 113; S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1943 (ATA), Rapport till Riksantikvarieämbetet den 15/3 1943 och 19/6 1944 (ATA); K. Bergström, Brev den 7/12 1943 till S. B. F. Jansson (ATA).

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning (Fl 1 n:r 95); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 461).

Enligt Rhezelius (i Fa 6) fanns denna runsten »Widh Forkarby». Fa 5: »Samma städz» d. v. s. »Forkarleby». Ovan teckningen i Fl 1 finnes uppgiften »Bäling Sochn Widh Forkarby å Kattgulzbackan». I *Ransakningarna* 1667—84 finnes följande uppgift: »Forkarby 2 stehnar på backan påskrifne.» Denna uppgift åsyftar säkerligen U 1079 och U 1080. På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Wid Forkarby på Kattgulls backen i Bäling Sochn.» — O. Celsius, som undersökte inskriften den 25 mars 1727, anger stenens plats sålunda: »Wid gårdarna i en liten backa.» — Efter Celsius' besök har stenen blivit sönderslagen och var spårlost försvunnen till år 1856, då ett fragment upptäcktes. I *UFT* skrives: »C. F. Sæve återfann 1856

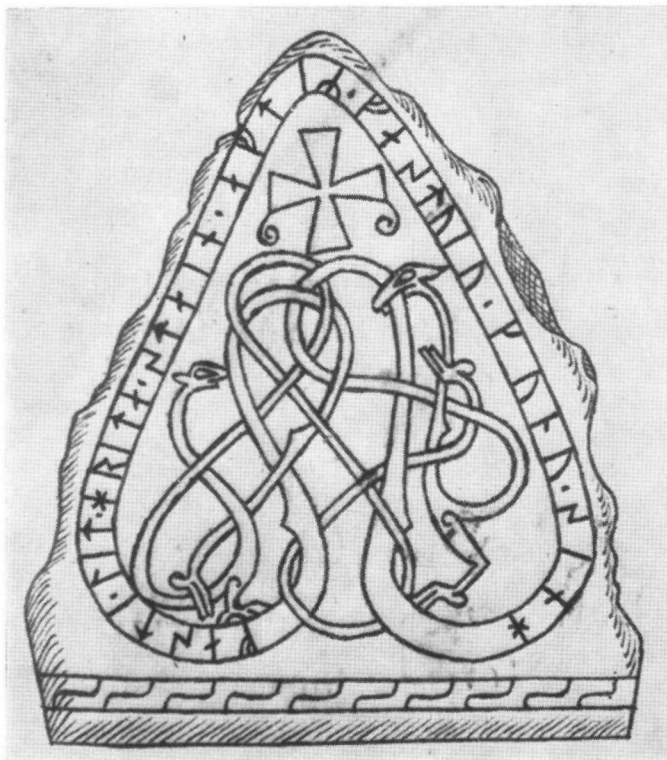

Fig. 325. U 1079. Forkarby, Bälinge sn.
Efter teckning av Rhezelius i F 11.

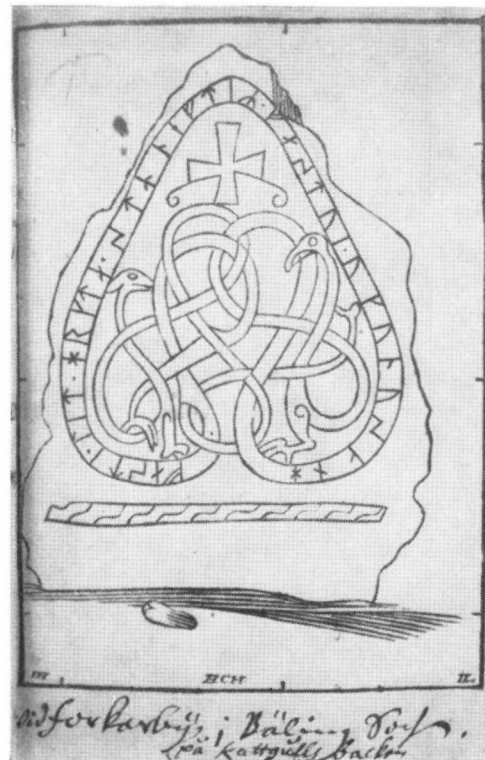

Fig. 326. U 1079. Forkarby, Bälinge sn. Efter
träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 461).

af denne runsten — finkornig blågrå granit — en liten bit med runor under en hussyll.» Detta fragment har senare förkommit. Det söktes av mig förgäves vid runinskriftsinventeringen 1942, och har ej heller senare kommit i dagen. I samband med denna inventering uppspårades emeller tid ett par andra fragment, som visade sig tillhöra samma sten.

I ett brev till S. B. F. Jansson den 7/2 1943 skriver K. Bergström, Forkarby: »Då ni var här ute en söndag år 1942 fick jag eder adress ifall jag skulle få tag i någon runmärkt sten. Det kan ju henda att ni har reda på den förut. i annat fall fins det ett stycke av en runmärkt sten i en upplagd stenterrass på en gård härintill. Nu är det så att gårdens ägare tänker bygga om gården och då kan den komma bort.» Fragmentet fanns i en terrassmur vid den västligaste gården i Forkarby, 1 m. S om den gamla mangårdsbyggnaden. Följande år (1944) påträffades ytterligare två runstensfragment vid Forkarby. Även dessa visade sig tillhöra den försvunna runstenen. S. B. F. Jansson rapporterar (den 19/6): »De båda fragmenten kommo i dagen, när den gamla mangårdsbyggnaden på nr 32¹ revs. Fragmenten lågo i bakugnssockeln ... Dessutom påträffades ett stycke utan ristning, som sannolikt tillhört samma sten.» Fragmenten flyttades »till en jordfast sten i trädgården, 30 m S om landsvägen Forkarby—Åkerby k:a, 25 m Ö om infartsvägen till Forkarby 32¹.» Många stenar undersöktes »i den gamla grunden utan att ytterligare delar av runstenen kom i dagen».

På det av Säve funna fragmentet stodo runorna *ita · stan ·*, på det 1943 återfunna *ti · lit · hr*, på det ena av de år 1944 påträffade fragmenten *n · h*, på det andra funnos endast slingor.

Fragmenten finnas nu i trädgården, på den plats dit de fördes år 1944, alltså 40 m. NÖ om mangårdsbyggnadens huvudingång, 30 m. S om landsvägen, 25 m. Ö om infartsvägen. Platsen är utmärkt på Ekonomiska kartbladet »Bälinge» (1952).

Mörkgrå granit. Stenens höjd har varit omkring 1,30 m., bredden omkring 1 m. Ristningslinjerna äro smala och grunda, skickligt huggna.

Inskrift med det inom [] supplerat efter äldre uppteckningar:

[fas]ti · lit · hr[ita · stan eftir · fastuiu · kunu si]nh
 5 10 15 20 25 30 35

Fasti let retta stæin æftir Fastviu, kunu sina.

»Faste lät uppresa stenen efter Fastvi, sin hustru.»

Till läsningen: 4 **t** har förlorat vänstra bst i kantbrottet. 7 **i** är ej stunget. I 10 **r** har ett kort stycke nedtill av hst gått förlorat; av bst återstår endast ett stycke av översta leden. 37 **h** är säkert; runan **h** har otvivelaktigt uppkommit genom en rättad, vanlig felhuggning. — Rhezelius (Fa 6): **fasti · lit · hrita · stain · eftir + fastuiu · kunu · senh**. (I stort sett samma läsning på teckningen i Fl 1.) — Hadorph: **fasti · iit · hrita · stan eftir · fastui · u kunu sinh**. 16 **a** har på träsnittet formen **†**. 11 **i** och 35 **i** tecknas med en uppåtgående, ensidig bst t. h. om hst. — Celsius: **fasti · lit · hrita · sten · eftir · fastuiu · kunu senh**. — Sæve: **ita · stan**. — Jansson 1943, 1944: ... **ti · lit · hr - ... nh**.

Mansnamnet *Fasti*, som är ett kortnamn till sammansatta namn på *Fast*- och *fastr*, är belagt i följande runinskrifter: U 168, 243, 244, 251, 482, 510, 511, 1079, 1127 och 1145, Sö 212, 224, 306, Ög 3 och 128. Det har alltså varit ett vanligt namn i Sverige under vikingatiden. Om namn med adjektivstammen *fast*- som förled eller efterled se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 99 f.

Även det andra i inskriften förekommande namnet hör till denna namngrupp. Skrivningen **fastuiu** (ack.) är styrkt genom Rhezelius' och Celsius' läsningar.

Kvinnonamnet *Fastvi* är hittills endast känt från fyra runinskrifter, alla uppländska: U 112, 150, 1079 och 1087. Eftersom de två sistnämnda runstenarna befinna sig jämförelsevis nära varandra — Lövsta ligger också i Bälunge socken, endast 4 km N om Forkarby — är det lockande att antaga, att de båda namnen på U 1079 och 1087 åsyfta samma kvinna. U 1087 är rest av en Fastvi över hennes söner, och denna inskrift bör, om antagandet är riktigt, vara äldre än U 1079. Runologiska skäl tala för att så är förhållandet.

Runföljden **hrita** återger här säkerligen verbet *retta* 'uppresa'. Samma sällsynta och historiskt omotiverade bruk av **hr** förekommer t. ex. på U 599, men det **hrita**, som där är belagt, är tydligen en felristning för **hrista**; jfr U 629 (**purfastr hristi runor**).

I *Svenska runristare* (1925) hänför E. Brate U 1079 till ristaren Gudfast. Attributionen förefaller att vara ganska osäker.

Nedtill har ristaren placerat en repstäv, som på ett lyckligt sätt balanserar och begränsar ristningen. Repstaven är ett särskilt i dessa trakter ofta förekommande ornament. Till de exempel som anföras under U 1039 kunna fogas U 1079, 1080, 1089, 1093, 1097, 1100, 1110, 1111, 1119, 1122, 1131 och 1148.

1080. Forkarby, Bälunge sn. Nu vid Sundbro.

Pl. 89.

Litteratur: B 457, L 157. J. Bureus, Fa 6 s. 63 n:r 84 (Bureus' egen uppteckning), s. 209 n:r 214 (J. Rhezelius), Fa 5 n:r 48, Fa 1 s. 13, Fa 13 s. 199, s. 250, s. 382; J. Rhezelius, Fl 1 n:r 96; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 32; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 2, s. 120 och 254; UFT h. 11 (1883), s. 239; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 108; J. Hansson, Skrivelse till Riksantikvarien den 12/5 1928 (ATA); Hj. Larsen, Skrivelse till Riksantikvarien den 12/5 1930 (ATA); G. A. Hellman, C. Claesson och F. Hallberg, Inventering av fasta fornlämningar i Bälunge sn 1937—38 (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA).

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning (i Fl 1); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 457); J. Hansson, teckning (i skrivelsen 1928).